

Den Haag

050

Retouradres Postbus 12658, 2500 DP Den Haag

VERZONDEN 8 DEC 2022

Datum
8 december 2022

Onderwerp
Woo-besluit

Geachte heer

Uw brief van
31 oktober 2022
Ons kenmerk
DBV/10437357
Contactpersoon

Dienst
Bedrijfsvoering
Afdeling
Juridische Zaken
Telefoonnummer
06
E-mailadres
woo@denhaag.nl

Wij ontvingen op 31 oktober 2022 uw digitale formulier. In dit formulier deed u een beroep op de Wet open overheid (Woo). U heeft verzocht om openbaarmaking van het 'Rapport adviescommissie HGA, 2 juli 2021'.

Verdaging beslistermijn

Bij brief van 28 november 2022 is de wettelijke beslistermijn op het Woo-verzoek met twee weken verdaagd.

Overwegingen

Documentenonderzoek

Het document waar u om heeft verzocht hebben wij gevonden. Dit document komt van het gemeentelijk netwerkschijf. Wij hebben alleen het concept-rapport. Dit geldt tevens als definitieve versie.

Toetsingskader Wob-verzoek

In de Woo staat dat alle documenten over publieke informatie openbaar moet zijn. Wat wij **niet** openbaar maken zijn gegevens die vallen onder artikel 5.1 en 5.2 van de Woo (uitzonderingsgronden). Deze gegevens worden in de documenten grijs/onleesbaar gemaakt.

Wij hebben het gevonden document gecontroleerd om te kijken of er gegevens in staan die vallen onder artikel 5.1 en 5.2 van de Woo.

Motivering

Een aantal onderdelen uit het document maken wij **niet** openbaar.

De eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer

Op grond van artikel 5.1, tweede lid, aanhef en onder e, van de Woo kunnen wij geen informatie openbaar maken als dit de persoonlijke levenssfeer schaadt en dit belang zwaarder weegt dan het belang van openbaarheid. Het gaat om persoonsgegevens die (indirect) te herleiden zijn tot een persoon zoals namen, e-mailadressen, telefoonnummers en functienamen. In het rapport is dit het

Gemeente Den Haag

Ons kenmerk
DBV/10437357

geval. Wij vinden het belangrijk dat de identiteit van betrokkenen niet bekend wordt omdat dit zijn of haar privacy kan schenden. Dat vinden wij niet wenselijk. Daarom maken wij deze persoonsgegevens niet openbaar.

Besluit

Wij besluiten daarom dat het document gedeeltelijk openbaar wordt gemaakt.

Wijze van verstrekking

Wij verstrekken het door u gevraagde document door deze aan u toe te zenden per post.

Plaatsing op internet

Uw verzoek, dit besluit en het openbaar gemaakte document worden geanonimiseerd op www.denhaag.nl geplaatst.

Hoogachtend,

Burgemeester en wethouders van Den Haag,
namens dezen,
de gemeentelijke directeur Dienst Publiekszaken (plv.)

Steven Broers

Bezwaar

Bent u het niet eens met dit besluit? En bent u belanghebbende? Dan kunt u een bezwaarschrift indienen.

Stuur dit uiterlijk binnen zes weken na de datum bekendmaking van het besluit in.

Maakt u gebruik van internet? Dien uw bezwaarschrift dan in via www.denhaag.nl/bezwaar. U heeft hiervoor DigiD nodig. Op www.denhaag.nl/bezwaar vindt u meer informatie. E-mailen kan niet.

Beschikt u niet over internet, dan kunt u het bezwaarschrift ook opsturen naar het volgende adres:

Burgemeester en wethouders van Den Haag,
AWB/ bezwaar.
Postbus 12 600
2500 DJ DEN HAAG

Vermeld in uw bezwaarschrift:

naam, adres, telefoonnummer (waar wij u overdag kunnen bereiken) en emailadres;

de datum en handtekening;

een duidelijke omschrijving van het besluit waartegen u bezwaar maakt. Stuur een kopie van het besluit mee en noem het kenmerk;

de argumenten voor bezwaar.

Gemeente Den Haag

Ons kenmerk
DBV/10437357

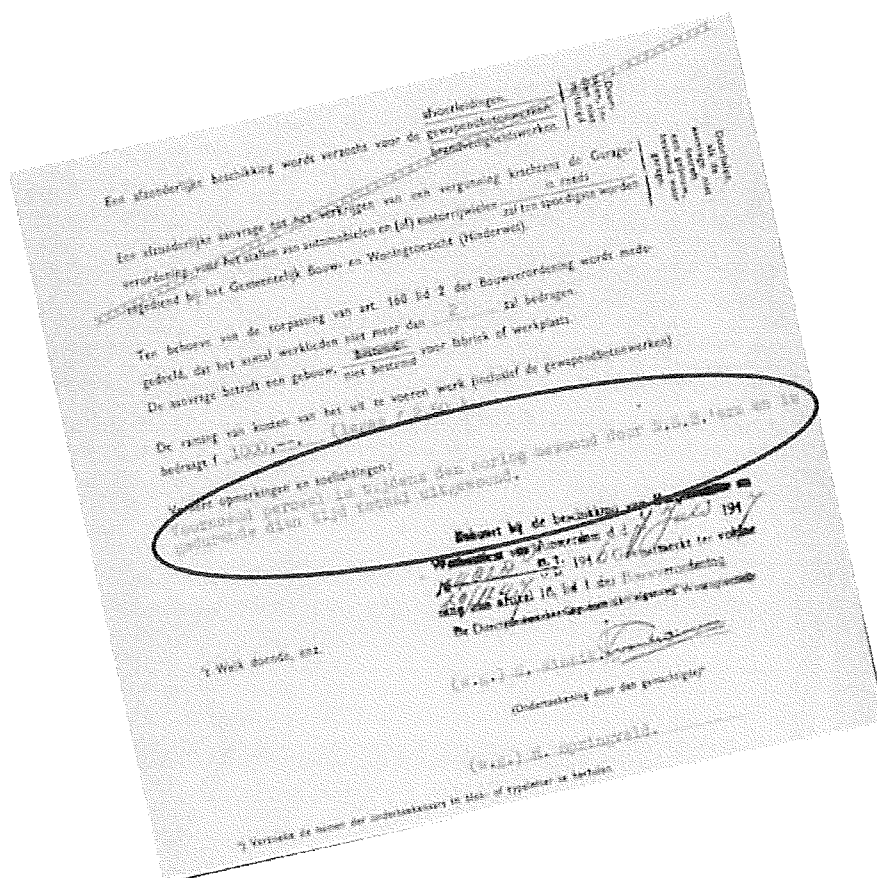
Dient u namens iemand anders het bezwaar in? Stuur dan een schriftelijke en ondertekende verklaring (volmacht) mee waaruit blijkt dat u namens die persoon het bezwaar mag indienen.

Bij een spoedeisend belang kunt u na het indienen van een bezwaarschrift een verzoek om voorlopige voorziening indienen bij de rechtbank Den Haag.

Op zoek naar erfgoedwaarde in bouwdoSSIers

Erfgoeduitzondering substitutie bouwdoSSIers Den Haag 1900-2010

Concept-Rapport adviescommissie Haags Gemeentearchief

2 juli 2021

INHOUD

Inleiding	3
1. Vraag aan de commissie	4
2. Analyse vraag en hedendaagse context	5
3. Situatie gemeente Den Haag	8
4. Bevindingen	12
5. Conclusies	14
6. Samenvatting en advies	16

BIJLAGEN

1. Methodiek FelixArchief
2. Oogmerken Haags Gemeentearchief t.a.v. bouwdossiers
3. Geraadpleegde bronnen
4. Voorstel opdracht Haagse architectenlijst

De afbeelding op het titelblad geeft een digitale kopie weer, afkomstig uit een gemeentelijk bouwdossier, van de achterkant van een in juli 1947 goedgekeurde aanvraag voor verbouwing van een herenhuis in Amsterdam Oud-Zuid. De aanvrager wijst erop dat zijn huis in de oorlog volledig is uitgewoond door NSB'ers. Die hadden het huis betrokken nadat de oorspronkelijke bewoners, schoonfamilie van de eigenaar, naar Auschwitz waren afgevoerd – om niet terug te keren.

Inleiding

Het Haags Gemeentearchief vroeg najaar 2020 om uitwerking van het cultuurhistorisch (erfgoed) argument voor het niet vernietigen van bouwarchieven nadat die gedigitaliseerd worden. Vernietiging is gebruikelijk om te voorkomen dat een archief, en de mensheid, stikt in bewaarde documenten. Door teveel informatie is het grootste probleem van de huidige samenleving dat haar directe verleden, zeg de laatste 20 jaar, niet meer toegankelijk is wegens een onoplosbaar informatieinfarct – wat vrij spel biedt aan kwaadaardige *fake news peddlers*.

Maar de samenleving wordt op sommige onderwerpen met een digitale vervanger slecht bediend. Dat geldt voor spullen met erfgoedwaarden, die in bits en bytes net niet doen wat als ze van vlees en bloed wel kunnen: getuigen, empoweren, verbinden. Bouwdossiers documenteren de bouw- en woningrelatie tussen overheid en samenleving. Daarin zit erfgoedmateriaal: het document zelf kan bijzonder zijn, of het beschrevene van zo'n grote betekenis dat het de moeite waard is het dossier deels of geheel te bewaren na digitalisering. Dat is relevant voor de tijd dat het proces rondom bouwvergunningen nog geheel op papier werd gevoerd, dwz tot 2010.

Het HGA stelde een commissie* in om daarover te adviseren. De leden waren aangezocht vanuit hun expertise op de gebieden van monumenten, erfgoed, archief, architectuur en crossovers daarvan. De bemensing weerspiegelde geenszins de samenstelling van de Haagse samenleving of bevolking. Wel waren er enige representanten uit het Haagse maatschappelijke leven: 5.1.2.e uit het Haags Monumentenplatform en 5.1.2.e die als *urban curator* betrokken is bij ontwikkelingen in de Haagse wijk Binckhorst. De commissie is dit geleidelijk als een gemis ervaren: hoe geef je in een tijd die bol staat van participatie de Hagenaar een echte stem?

Het was de ambitie van de commissie om het HGA te helpen met een systematiek van argumenten en procedures voor nieuwe engagementen. Hoe kun je de Haagse gemeenschap met een 'uitzonderingsstrategie' voor 3,5 km bouwarchief een *toolbox* aanreiken om nieuwe dingen te doen? Er zijn inmiddels ander opvattingen ontstaan over wat erfgoed is of kan zijn, gebaseerd op een andere (postkoloniale) canon en op bredere waarden dan de geijkte kunsthistorische. Daar is in onderhavig advies enige aandacht aan gegeven, maar de commissie vindt dat ze daar niet heel ver mee heeft kunnen komen – zie het vorige punt.

Niet in de opdracht verwoord maar zijdelings allengs van groter belang voor de commissie was de vraag naar een reële kosten/baten-beschrijving van analoog vs. digitaal, met name in termen van duurzame opslag. Het merendeel van het werk is uitgevoerd vanuit de veronderstelling dat er daadwerkelijk vernietigd zou worden na digitalisering. Midden juni 2021 werd duidelijk dat dat niet zou gebeuren. De commissie raadt de gemeente aan bij dit soort projecten vooraf een scherpere kosten/baten-afweging te maken. Desondanks werd de commissie gevraagd haar mogelijke betekenisvolle inzichten zo breed mogelijk met de stuurgroep te delen. Dat doen wij hierbij graag.

* Samenstelling commissie "Erfgoeduitzondering substitutie bouwdossiers Den Haag 1900-2010"

- 5.1.2.e secretaris HGA
- 5.1.2.e *urbanist* en curator, Non-Fiction, Amsterdam
- 5.1.2.e (vz), Gordion Cultureel Advies, Amsterdam
- 5.1.2.e CEO I'MBinck, Den Haag
- 5.1.2.e conservator collecties, Het Nieuwe Instituut, Rotterdam
- 5.1.2.e emeritus hoogleraar archiefwetenschap UvA, Delft
- 5.1.2.e lid Haags Monumentenplatform

1. Vraag aan de commissie

Gemeenten bewaren stukken over besluitvorming met betrekking tot onroerend goed op hun grondgebied. Dat betreft een enkel stuk tot complete vergunningstrajecten met documentatie voor bouw, ingrepen en sloop. De bescheiden liggen meestal eerst bij afdelingen als de Dienst Stadsontwikkeling, om op termijn na opschoning en ordening te worden overgebracht naar het gemeentearchief. Vanaf 2010 zijn in de gemeente Den Haag de bouwdocumentatie en -trajecten digitaal. Materiaal van daarvoor wordt retrospectief door de archiefvormer, hier de DSO, gedigitaliseerd en aldus - in goede, geordende en toegankelijke staat - overgebracht. Analoge dragers kunnen dan worden vernietigd.

De fysieke dragers kunnen echter nog bijzondere waarden vertegenwoordigen die deselectie rechtvaardigen, dwz dat ze niet vernietigd zouden moeten worden. Het Haags Gemeentearchief (HGA) stelde eind 2020 een commissie in om duidelijkheid te krijgen over:

- Wat zijn geschikte argumenten, en wat de daaruit eventueel volgende criteria, om (delen van) Haagse bouwdoSSIers uit de periode 1900-2010 na substitutie (digitale vervanging) fysiek te behouden?
- Met wat voor werkwijze (instructie) in de 'digitaliseringsstraat' kan zo'n selectie zo praktisch mogelijk worden uitgevoerd?

De vraag naar criteria voor behoud na digitale vervanging heeft de gemeentearchivaris na discussie in de commissie over het selectieniveau (dossier of document) aangescherpt tot:

- Wat zijn geschikte "argumenten en criteria om op documentniveau te selecteren, en wel mogelijk alternatieve methodieken voor wat elders al wordt gehanteerd?" Met alternatieve strategieën zou aan nieuwe, meer maatschappelijke opvattingen over erfgoed recht kunnen worden gedaan.

2. Analyse vraag en hedendaagse context

Hieronder plaatsen we de vraag aan de commissie in een actuele context. Daarmee willen we grip krijgen op wat wettelijk moet en mag, en wat er van ervaringen elders in Nederland (en daarbuiten) geleerd kan worden.

2.1 Wettelijk kader

Bouwarchieven worden gedigitaliseerd met het oog op grotere openbaarheid en betere dienstverlening (toegang en ontsluiting). Ook verlaging van beheerskosten (besparing op fysieke archiefruimte van hoge kwaliteit) speelt vaak een rol. Het gedigitaliseerde bestand kan het papieren origineel vervangen en het nieuwe origineel worden. De papieren versie kan worden vernietigd wanneer er een besluit tot digitalisering is genomen.

Volgens de beleidsregel "Digitale vervanging archiefbescheiden" (OCW 2008, Art. 4.2) kunnen stukken van vernietiging worden uitgesloten:

- a. waarvan de waarde als bestanddeel van het cultureel erfgoed geheel of gedeeltelijk betrekking heeft op de uitwendige vorm;
- b. [of] die als bestanddeel van het cultureel erfgoed een symbolische waarde of historische belevingswaarde vertegenwoordigen.

In de toelichting op de beleidsregel zegt OCW verder:

Bij [a] "kan worden gedacht aan aspecten zoals bijzondere materiaal- of schrijfstofkeuze, aan wijze van samenstelling of vervaardiging en aan bepaalde attributen die onderdeel van de bescheiden uitmaken, zoals een officieel zegel."

Bij [b] "symbolische waarde kan gedacht aan stukken die een functie hebben vervuld bij ceremoniële aangelegenheden, bescheiden met een bijzondere ontstaansgeschiedenis, herkomst of overlevering, en stukken die een rol hebben gespeeld bij belangrijke historische gebeurtenissen. Van 'historische belevingswaarde' kan bijvoorbeeld sprake zijn bij een condoleanceregister".

2.2 Criteria

In 2012 specificeerde de Raad voor Cultuur, in een advies over de Archiefwet 1995, criteria voor niet-vernietiging na digitalisering, vanwege:

1. uiterlijk van belang voor de kennis van de technologische ontwikkeling
2. esthetische of artistieke waarde
3. unieke of bijzondere uiterlijke kenmerken
4. een zo hoge ouderdom dat het daaraan zeldzaamheidswaarde ontleent
5. waarde als tentoonstellingsobject
6. belang vanwege directe relatie met beroemde of historisch belangrijke personen, gebeurtenissen, plaatsen, zaken of voorwerpen

In 2016 deed het Nationaal Archief in een handreiking "Vervanging archiefbescheiden" suggesties voor de criteria die een gemeente kan gebruiken om papieren stukken niet te vernietigen (paragr. 2.2.8-2.2.9). De gemeente moet die criteria opnemen in een eigen op te stellen Handboek "Vervanging archiefbestanden":

- a. Driedimensionele kenmerken (zegels, bindwijzen, doorgedrukte typeletters)
- b. Kleurgebruik dat van betekenis is voor het proces (bv Ministers rood, SG's groen)
- c. Gewaarmerkt of afwijkend papier
- d. Moeilijk zichtbare officiële kenmerken (hologrammen)
- e. Kenmerken van belang voor de kennis van technologische ontwikkelingen
- f. Esthetische of artistieke waarde van de verschijningsvorm
- g. Geur/structuur/watermerken/bindwijze/gewicht...
- h. Sporen van andere gebruikers die belangrijk kunnen zijn
- i. Onvervangbare contextuele informatie (foto's in gedenkalbum)
- j. Bijzondere bescheiden met betrekking tot historisch belangrijke personen, gebeurtenissen, plaatsen, zaken, voorwerpen
- k. Hoge ouderdom en/of zeldzaamheidswaarde

Deze baaiert aan criteria laat zich makkelijk in twee categorieën onderbrengen: objectieve uiterlijke kenmerken van de drager zelf en verwijzing naar een om wat voor reden dan ook belangrijke werkelijkheid buiten de drager. In een tussencategorie is een esthetische belevingswaarde te plaatsen. De door de Raad voor Cultuur aangedragen 'waarde als tentoonstellersobject' kan voor alles gelden, afhankelijk van het thema of de invalshoek van een tentoonstelling. Die laten we hier buiten beschouwing.

Beleidsregel OCW 2008	Raad voor Cultuur 2012	Nationaal Archief 2016
UITERLIJK	unieke of bijzondere uiterlijke kenmerken	- driedimensionale kenmerken (zegels, bindwijzen, doorgedrukte typeletters) - gewaarmerkt of afwijkend papier - moeilijk zichtbare officiële kenmerken (hologrammen) - geur/structuur/watermerken/bindwijze/gewicht...
grensgeval	esthetische of artistieke waarde (belevingswaarde)	esthetische of artistieke waarde van de verschijningsvorm
	directe relatie met beroemde of historisch belangrijke personen, gebeurtenissen, plaatsen, zaken of voorwerpen	- sporen van andere gebruikers die belangrijk kunnen zijn - bijzondere bescheiden m.b.t. historisch belangrijke personen, gebeurtenissen, plaatsen, zaken, voorwerpen
HISTORISCHE BELEVINGSWAARDE OF SYMBOLISCHE WAARDE	uiterlijk van belang voor kennis van technologische ontwikkeling zeldzaam wegens ouderdom	kenmerken van belang voor de kennis van technologische ontwikkelingen hoge ouderdom en/of zeldzaamheidswaarde. onvervangbare contextuele informatie (foto's in gedenkalbum)

2.3 Voorbeelden elders

De commissie heeft gekeken naar een aantal ervaringen elders met vervanging van bouwdoSSIers. Dat betreft de volgende gemeenten:

- Amsterdam

De dossiers Bouw- en Woningtoezicht zijn nog niet vernietigd, daarover wordt pas in 2025 besloten. In 2004 is een argumentatie ontwikkeld voor mogelijke uitzonderingen - wellicht - op uiterlijk (tentoonstellingen), plaats (stadsdeel, postcode) of tijd. Amsterdam kent naast monumenten- en architectenlijsten ook waarderingskaarten; extern onderzoek naar waarde van originele stukken: Bureau Mottie 2004.

- **Leiden** e.o. Uitzondering: dossiers met aanvraagdatum vóór 1951 (= Wederopbouw); van beeldbepalende architecten (lijst); panden met monumentale status inclusief dossiers van vóór de aanvang van de monumentenstatus; alle vergunningaanvragen op monumenten (verleende en geweigerde)
- **Waterland** (bouw- en omgevingsvergunningen) uitzondering: monumentenlijst, alles van vóór 1902; bijzonder (i.o.m. provinciale archiefinspectie): niet-geselecteerde dossiers worden i.o.m. historische verenigingen additioneel geselecteerd en overgedragen mits ze nooit meer aan het archief worden aangeboden. Het vroegere origineel wordt als kopie gemarkeerd.
- **Zutphen**: als Waterland uitzondering vernietiging: bijzondere architectuur, bekende lokale en landelijke gerenommeerde architecten; bijzondere gebouwen (synagoge, gemeentehuis), monumenten, of anderszins cultuurhistorisch interessante of beeldbepalende bouwwerken
- **Westland**: niet vervangen wanneer bescheiden meerwaarde hebben vanwege kwaliteit drager (papier)
- **Schagen**: uitzonder bouwvergunningen voor gemeentelijke, provinciale en rijksmonumenten
- **Antwerpen**: mix van criteria, waaronder maatschappelijke waarde, en getrapte afwegingsprocedure (Bijlage 1)

De commissie concludeert dat er elders in het land in grote lijnen op gelijke wijze lijkt te worden gedacht over toepasselijke criteria voor niet-vernietiging van archiefbescheiden na digitalisering. Die archiefinstellingen maken zulke uitzonderingen over het algemeen op dossierniveau en ze doen dat aan de hand van formele criteria die betrekking hebben op het bouwobject.

- Ouderdom van het object (huis, gebouw)
- Monumentenstatus
- Bijzondere functie
- Bijzondere makers

OCW 2008	Raad voor Cultuur 2012	Nationaal Archief 2016	Referentiesteden
UITERLIJK	unieke of bijzondere uiterlijke kenmerken	- 3D kenmerken - gewaarmerkt/afwijkend papier - hologrammen e.d. - geur/structuur/bindwijze...	
	esthetische of artistieke waarde	esthetische / artistieke waarde	
HISTORISCHE BELEVINGSWAARDE / SYMBOLISCHE WAARDE	relatie met beroemde of historisch belangrijke personen gebeurtenissen, plaatsen, zaken of voorwerpen	- sporen andere gebruikers - historisch belangrijke personen... zaken	V (functie object) V (makers object) V (object = monument) V (tijd object)
	technologische ontwikkeling	technologische ontwikkelingen	
	zeldzaamheid / ouderdom	zeldzaamheid/ouderdom	
		contextuele informatie	

Dit viel de commissie op:

- Elders wordt niet op de fysieke of esthetische eigenschappen van de informatiedrager geselecteerd maar op een belang van het beschreven object.
- Ouderdom en zeldzaamheid van de drager lijken niet aan de orde: pas vanaf de invoering van de Woningwet (1902) worden bouwdoossiers op deze wijze bijgehouden. De kans lijkt gering dat van een (veel) ouder pand/locatie bouwarchiefinformatiedragers behouden zijn met een zeldzaam (oud) karakter die *niet* bij een monument horen.
- Er zijn evenmin voorbeelden van deselectie elders gevonden die volgen uit nieuwe opvattingen over 'erfgoedmaken'.
- De 'Waterlandse' optie, hergebruik elders van gesubstitueerde archieven onder voorwaarden, is onder Haagse regelgeving niet mogelijk.

3. Situatie gemeente Den Haag

3.1 Aard en omvang bestanden

Er bevindt zich bij de Dienst Stedelijke Ontwikkeling (DSO) 3,5 kilometer aan bouwdoSSIers uit de periode 1900-2010. Dat betreft 27.760 zogeheten Centrale Registratie-nummers (CR-nummers), die sinds 1902 de basis vormen van dit archief vormen. Na opschoning en herordering, op zaak en datum, worden de doSSIers gedigitaliseerd en aan het HGA overgedragen om juridisch in de plaats te treden van de analoge doSSIers, die dan kunnen worden vernietigd (substitutie). Het vervangingsproces zal enige jaren beslaan. Voorjaar 2021 wordt gebruikt als pilot, waarin wel wordt gedigitaliseerd maar nog niets wordt vernietigd. In die periode moeten ook de lokale criteria en procedures voor deselectie in het digitaliseringsproces worden onderzocht en vastgesteld.

De gemeentearchivaris stelt aldus gevraagd (Bijlage 2) dat beschikbaarstelling van Haagse bouwarchieven ook straks vooral gericht zal zijn op het faciliteren van een-op-een informatieverstopping van het HGA aan burgers die specifieke vragen over de geschiedenis of constructie van hun huis hebben.

Een idee van de omvang van het bouwarchief leveren de volgende aantallen. Het CR-nummer gaat over een zgn. "vlek in de stad" en kan bestaan uit een of meer adressen - gemiddeld rond de tien. Per adres bevat het dossier chronologisch geordende "zaken": vergunningplichtige handelingen waarvoor gemeentelijke actie vereist was. De burger zoekt op adres. Het systeem vertaalt dat naar CR-nummer en zaak.

Bouwarchieven Den Haag stand mei 2021	
Aantal doSSIen	26.000
Aantal adressen	285.388
Aantal CR-nummers	27.760
Aantal adressen 'Monument'	4.331
Aantal CR-nummers 'Monument'	1.125
% Monument per CR-nummer	4,05
% Monument per adres	1,52
Gemiddeld aantal adressen per CR-nr Monument'	3,85
Gemiddeld aantal CR-nummers per doos	1,07
Gemiddeld aantal adressen per CR-nummer	10,28
Aantal doSSIen Monument	1.053,67

3.2 Werkbezoeken 12 april en 21 mei 2021

Op twee momenten heeft de commissie met de materie zelf kennis gemaakt waarop het advies betrekking zal hebben. Daartoe hebben wij een selectie van Haagse bouwdoSSIers bekeken, met vriendelijke hulp en toelichting van projectadviseur 5.1.2.e en HGA-inspecteur 5.1.2.e

We begrepen hoe de digitaliseringsstraat is ingericht, hoe de medewerkers ("met afstand tot de arbeidsmarkt") zijn opgeleid, en hoe de herordening wordt uitgevoerd, met daarna vaststelling van metadata. Om zo groot mogelijk informatiebehoud te garanderen is in principe gekozen voor hoge resolutie digitalisering op Metamorfoze-norm (ontwikkeld door de Koninklijke Bibliotheek) en wel

medium (*Light*). De pilot voorjaar 2021 moet nog ervaringsgegevens opleveren, mede op basis waarvan een definitieve keuze zal worden gemaakt. De commissie bleek o.m. het volgende:

- Er komen in de bouwarchieven geen 'originele' tekeningen voor, m.u.v. calques. Het merendeel van visueel mogelijk interessant materiaal bestaat uit blauwdrukken – die per definitie repro's zijn.
- Selectie op zaakniveau van bijvoorbeeld architect en monumentstatus is eenvoudig aangezien dat soort gegevens in de metadata voor een zaakdossier getagd worden.
- De bouwdoSSIers van zelfs rijksmonumenten bevatten veel mogelijk niet erg relevant materiaal (statische berekeningen: bouwarchief Kurhaus telt er 64 dozen van).
- Documenten met eigenschappen die niet in metadata voorkomen maar wel een erfgoedargument voor bewaring kunnen vormen, zijn lastig tijdens het proces te selecteren.
- Items in het bouwarchief betreffen alleen bestaande bouw. Die van gesloopte zijn al overgebracht naar een statisch deel van het archief en vallen buiten dit project. Behoudsargumenten voor een dossier op basis van herinneringswaarde aan het stuk verdwenen stad zijn bij het bouwarchief dan ook niet aan de orde.

2. Expertmeeting 28 mei 2021

De commissie vond het belangrijk ervaringen te leren kennen van expert-gebruikers, zoals architecten en historici. Tijdens een zoommeeting vroegen leden van de commissie aan vier Haagse experts (Bijlage 3.2) wat zij gemist zouden hebben wanneer ze bij hun werk géén gebruik van analoge originelen hadden kunnen maken. Dat leidde tot de volgende inzichten:

1. Professionele gebruikers van analoge archieven wijzen op het feit dat origineel materiaal het vermogen heeft een historische sensatie teweeg te brengen die erg inspirerend kan werken.
2. Er is een breed bewustzijn van faseovergang: van analoog naar digitaal. Dat spoort aan tot extra zorgvuldigheid. Deze overgang komt nooit meer terug en het analoge reservoir zal nimmer worden aangevuld. Ook het documenteren van de ontwikkeling van de techniek en de bureaucratie speelt een rol.
3. Eigenaars/gebruikers van een pand/locatie kunnen emotionele waarde hechten aan de vroegste (repro)afbeelding: "ingelijst in het trappenhuis".
4. Er heerst onder onderzoekers soms aarzeling of bij digitale beschikbaarheid ook werkelijk alles gezien is. Bij analoge bestanden lijkt dat niet of veel minder het geval te zijn.
5. Er is zorg over het verlies van materiaal wegens schoonheid (tekening) of de aanwezigheid van gebruikssporen (zoals handmatige toevoegingen). Die zorg is weg te nemen door erop te wijzen:
 - dat tekeningen vrijwel niet in de bouwdoSSIers voorkomen, m.u.v. calques; originele tekeningen komen vooral voor in archieven van makers en komen bij voldoende betekenis terecht in gespecialiseerde instellingen als het HNI;
 - dat het kunnen lezen van gebruikssporen mogelijk blijft mits de digitalisering van voldoende hoge kwaliteit is.

De belangrijkste conclusie voor de commissie is dat de kernwaarde van bouwdoSSIers voor architecten en historici ligt in hun potentie om historische sensatie gaande te maken, die van grote inspiratie kan zijn voor hun professionele werk.

Het viel de commissie tijdens de expertmeeting verder op dat de buitenwereld niet onverholten positief staat tegenover 'vernietiging'. Zo voeden ervaringen met eerdere mediumrevoluties (microfiche) een breed wantrouwen jegens technologische innovaties in termen van bruikbaarheid en duurzaamheid van het resultaat. Dat kan worden gepareerd met garanties die e-depots bieden op gebied van conversie, serverupdate en migratie. Verder leiden overheidsbeslissingen bij b.v. de fusie van deelgemeenten, waarbij bouwarchieven op onzorgvuldige wijze heten te zijn vernietigd, ertoe dat de gemeente Den Haag niet door iedereen als een even betrouwbare partij wordt gezien.

"Als je gaat verbouwen in de bestaande stad ga je de archieven bevragen waar je mee bezig bent...En daarvoor zijn ook de papieren documenten belangrijk. Dat heeft te maken met de mogelijkheid om het aan te kunnen raken, de tactiele beleving, het vastpakken geeft een gevoel van echtheid en originaliteit ... de schoonheid van sommige tekeningen... is een zee aan informatie... het zou een gemis zijn om het weg te gooien."

5.1.2.e

geconsulteerd architect, 28 mei 2021

3.4 Reflectie

ALGEMEEN

In Den Haag kun je criteria toepassen die ook in andere steden worden gebruikt om geijkte categorieën er na digitalisering uit te lichten en fysiek te behouden. Monumenten, bijzondere architecten, alles van de Wederopbouw... Dat is het bijzondere dat *bekend* is. Er blijven dan twee categorieën over: het gewone en het nog *onbekend* bijzondere. Hoe kun je het bouwarchief gebruiken als bronnenarchief voor de documentatie van tijdsbeelden, die je in originele fysieke staat zou willen behouden? En hoe doe je recht aan niet-geijkte aspecten, zoals bouwdoSSIERS die van belang kunnen zijn voor nog onbekende of nog niet gehoorde groepen in de samenleving?

Voor het *gewone* (het representatieve) zal een slimme, meervoudige **aselecte sampling** voldoen. Wanneer je bijvoorbeeld elk twintigste dossier (of 50ste, of alles wat begint met een A, of met een P...) van vernietiging vrijwaart, bouw je automatisch een aselecte doorsnede van de bouwgeschiedenis van de stad in originele documenten die als representatieve bron voor onderzoek van nieuwe vragen gebruikt kan worden. Daarin zullen ook bronnen voor andere ontwikkelingen aanwezig zijn. Denk aan technologie (calque, blauwdruk) of inrichting van bestuurlijk handelen. Dat levert tijdsbeelden op.

Het nog *onbekend* *bijzondere* is interessant maar lastig. Wat niet door de mainstream norm wordt geraakt, omdat het een marginale groep of verschijnsel betreft, zou actief kunnen worden opgespoord. Daar toe zijn twee strategieën:

- aansluiting van het HGA-acquisitiebeleid bij een Haagse **Hotspotlijst** (HGA 2020, 4) en daaruit volgende criteria (namen, adressen) toepassen op de metadata van de bouwdoSSIERS (de hotspot-benadering is een in de archivistiek algemeen voorkomende strategie om actuele verschijnselen – de coronacrisis, de Scheveningse nieuwwaarsbranden – als van mogelijk groot belang voor direct archiveren aan te merken en met bijzondere belangstelling te volgen);
- een verhouding aangaan, via de **haarvaten van de stedelijke samenleving**, met wie en wat er leeft in wijken en buurten of bepaalde groepen. Dat gaat dan met name om

gemeenschappen en individuen die niet direct of niet makkelijk in aanraking komen met de *public memory institutions* die museum, bibliotheek en archief zijn. Dat spoort met een van de speerpunten uit de eigen Meerjarenvisie (HGA 2017, 18, punt 1b: maar beperkt tot groepen met een migratieachtergrond). Men zou men voorstellen kunnen laten doen voor uitbreiding van de soorten gelijke lijsten (overigens nog te maken) van voor Den Haag belangrijke architecten of objecten, of aan adressen te liëren personen of gebeurtenissen. Die zouden gecrossed kunnen worden met de metadata van de dossiers.

Beide strategieën zullen zich afspelen buiten het digitaliseringsproces en zijn niet van direct belang voor deze advisering.

KOSTEN

Herhaaldelijk stuitte de commissie op het kostenaspect. Digitalisering in het algemeen zal ruimte- en kostenbesparend moeten zijn. Ondanks dat de opdrachtgever dit aspect niet benoemd had, vroeg de commissie zich af wat kosten van analoog bewaren tegenover die digitaal zijn. Wanneer is het de moeite waard? Wegen een extra werkproces ten behoeve van deselectie en het daardoor ontstaan van een nieuwe - eindige - categorie analoge archiefstukken op tegen een mogelijk beoogde winst van het digitaliseringsproces in termen van bespaarde ruimte en lagere totaalkosten voor behoud?

De commissie heeft daar intern en extern navraag naar gedaan (Bijlage 3.3). Duurzame opslag van analoge archieven kost 10-25 euro per meter per jaar. Voor 3,5 km bouwdoossiers in orde van grootte tussen 35.000-87.500 euro per jaar. De kosten van duurzaam digitaal bewaren, inclusief periodieke upgrating en migratie, bedragen tussen 1000 en 2000 euro per terabyte per jaar. Maar hoeveel opslagbytes komen er uit een meter bouwarchief? Tijdens het werk van de commissie viel nog weinig met zekerheid te zeggen over de omvang van de digitale opslag van de Haagse bouwdoossiers. Wel kwam tegen het eind van het commissiewerk uit de pilot een eerste indruk naar voren dat dat een orde van grootte van 1 petabyte (1000 Tb) zou kunnen zijn, wanneer althans bij substitutie het mediumniveau van resolutie uit Metamorfoze (*Light*) zou worden gehanteerd. Het grote verschil tussen kosten voor analoog en digitale opslag spoort met uitkomsten uit eerder onderzoek (Palm 2006; Rommers 2016). Daaruit kwam vijftien jaar geleden een verschil van een factor 10 tot 20 naar voren. Ondanks dalende trends wordt het niet waarschijnlijk geacht dat de verschillen principeel minder zullen worden. Integrale kosten van digitale opslag betreffen immers ook handling en migratie.

De commissie concludeerde daaruit dat het niet duurder is om bepaalde dossiers/stukken in analoge staat na digitalisering te behouden maar dat het juist kostenbesparend kan zijn om überhaupt niet te substitueren. Er lijkt dan immers volstaan te kunnen worden met een beduidend minder hoge resolutie, hetgeen minder opslagcapaciteit zal behoeven.

4. Bevindingen

4.1 Algemeen

Bouwdossiers zijn relationele documenten: er zijn altijd meerdere exemplaren van de in het dossier bewaarde stukken. (Ver)bouwtekeningen, vergunningen, bezwaarschriften e.d. functioneren tussen meerdere partijen. Elke partij had zijn eigen kopie. Fysieke vernietiging van overheidsdossiers betekent niet dat er elders niet nog een analoog origineel rondwaart. Wel is een overheidsarchief de enige publieke plaats waar het meeste materiaal raadpleegbaar of, in geval van erfgoedwaarden, ervaarbaar is.

4.2 Niet uiterlijk

Algemene wettelijke kaders voor archiefdigitalisering benadrukken dat uitzonderingen met erfgoedwaarde vooral kunnen worden gemaakt op basis van fysieke aspecten van de analoge dragers: uiterlijke vorm of materie, sporen van gebruik, tentoonstellings*fähigkeit*. Daarvan is in de onderzochte gevallen op bouwdossiergebied weinig terug te vinden. In gemeenten die de commissie onderzocht gaat het uitsluitend om de geijkte betekenis van het *gebouw* waar het bouwdossier over gaat: maker, ouderdom, gebruiker, monumentwaardigheid. Niet om het document, de fysieke drager van (een deel van) de documentatie van dat object.

4.3 Reactief of pro-actief?

In geen van de onderzochte gevallen lijkt een gemeente pro-actief te zijn: wat zou je *willen* dat men met verbeterde toegang tot bouwdossiers doet? Wie moet extra aandacht krijgen? Op welke nieuwe wijze wil de archiefinstelling zich tot de samenleving verhouden? Welke rol kan het deselecteren van analoge bouwdossiers met mogelijke erfgoedwaarde daarin spelen?

4.4 Hoe generiek of specifiek?

Uit de verschillende voorbeelden die de commissie zag lijkt selectie voor bewaren van stukken na digitalisering dominant te zijn op dossierniveau. Analoge dossiers worden compleet voor bewaring geselecteerd op basis van objectieve, van buiten makkelijk hanteerbare criteria: tijd en geijkte waardering (lijsten van panden met monumentenstatus of met architectennamen) of incidenteel (bijzondere functie in de stad).

Selectie op documentniveau binnen een 'zaak', waar ook directeur HGA naar vraagt, is specifiek en kan uiterst belangwekkend materiaal opleveren. Daarvoor zijn vier strategieën:

Check de zaakbeschrijvingen	→ Het systeem kan selecteren op toegekende meta- data als datum, perceel, eigenaar, monumentenstatus etc.
Check op processtap (type document)	Bouwhistorici voelen vaak grote genegenheid voor het bewaren van bouwtekeningen. → alle tekeningen (meest calques) er automatisch uitvissen (via metadata, zie boven)
Check fysiek de inhoud van alle zaken, tijdens het digitaliseringsproces	→ praktisch lastig te doen doordat medewerkers niet op "erfgoed", anders dan fysieke eigenschap, (zullen) zijn getraind
Check eerst generiek (op zaakniveau) en dan specifiek, al dan niet op basis van de beschrijvingen (metadata?)	→ hangt af van het resterende volume of het vorige bezwaar oplosbaar is

4.5 Doelmatigheid en effectiviteit

Een van de doelen van digitale overbrenging van bouwdoSSIers is efficiëntie: besparing op ruimte en op fysieke zorg voor kilometers analoge documenten van ook nogal grote formaten en vaak kwetsbare materialen. Het om hun erfgoedwaarde niet vernietigen van analoge doSSIers is efficiënt wanneer het niet-vernietigde volume beneden een zekere grenswaarde komt. Wat is die?

Den Haag telt nu 1163 rijksmonumenten, 1300⁺ gemeentelijke monumenten en 21 beschermde stadsgezichten. Dat is rond 1% van het aantal bouwdoSSIers. De analoog bewaarde selectie beslaat dan minstens 35 strekkende meter. Een ordegrOOTte meer is aannemelijker, gezien de gemiddeld veel grotere bureaucratische rompslomp bij monumenten, die vaak ook nog volumineuzer zijn dan rijtjeshuizen: 350 m. Dat is tien procent van de huidige 3½ km, ogenschijnlijk een substantiële verlichting in ruimte.

Over de omvang van de twee andere categorieën, die nog moeten worden uitgezocht, is weinig te zeggen. Hoeveel andere bouwdoSSIers er zijn met werk van architecten en van locaties die voor de Haagse gemeenschap van belang zijn (geweest), is niet goed in te schatten.

Het sop lijkt de kool echter niet waard: digitaal bewaren van hoge resolutie-bronnen is astrarant duurder dan analoog (zie boven, 3.4 Kosten).

4.6 Manieren van kijken: aansluiten bij Acquisitiebeleid HGA

Sinds vorig jaar beschikt het HGA over een wittevlekkenplan voor het in evenwicht brengen van bronnen voor een stadsgeschiedenis die voor iedereen, zowel burgers als instellingen, relevant is (HGA 2020). Invulling van het plan, dat criteria levert voor actieve en passieve acquisitie van niet-overheidsstukken, gebeurt via twee assen, en dan telkens op verschillende manieren. De eerste as is de stad zelf, van binnenuit: topografisch, chronologisch en thematisch.

Het fysiek bewaren van tijdsbeelden kan daar onderdeel van zijn. De commissie vindt dat een belangrijk onderwerp, omdat opeenvolgende tijdsbeelden een vogelvluchtperspectief op de stadsgeschiedenis bieden, in ons geval vanuit een bijzonder soort bron. BouwdoSSIers vertellen wat en hoe er voor wie en in welke vorm werd gebouwd, hetgeen tot de dag van vandaag betekenis voor Den Haag heeft. Tegelijkertijd laten ze ook verschillende fasen van technische ontwikkelingen en de evolutie van de (papieren) dragers (verschillende soorten papier, verschillende tekenmethodes, tekenmaterialen, blauwdruk, doorslagen, fotokopieën). Op deze wijze komt vanuit tijdsbeelden een bijzondere maatschappelijke waarde van de fysieke bouwdoSSIers naar voren.

Met de tweede as wil het acquisitiebeleid extra aandacht geven aan de stad in vergelijking met andere steden, op het gebied van kunst & cultuur, (im)migratie en specifieke bevolkingsgroepen, en Den Haag als internationale stad voor Vrede en Recht (HGA 2020, p. 4).

De commissie hoorde dat tot werken met criteria die volgen uit deze aanpak pas afgelopen winter is besloten. Vanwege corona zijn er nog weinig meters gemaakt. De commissie vindt het belangrijk om te werken met maatschappelijke 'hotspots' en vandaaruit te besluiten dat van een locatie vernietiging van het bouwdoSSier na substitutie niet aan de orde is. Gezien de ongewisheid echter omtrent wat *straks* als hotspot wordt aangemerkt, is *nu* terughoudendheid geboden: hoe meer je fysiek laat verdwijnen, des te geringer de mogelijkheid het belang van hotspots te verzilveren in behoud van analoge doSSIers.

5. Conclusies

Het behouden van analoge bouwdoSSIERS kan om meerdere redenen te verdedigen zijn. De belangrijkste reden kan in de fysieke eigenschappen van de drager liggen. Overige redenen houden verband met de betekenis van de aan het bouwdoSSIER gerelateerde zaak.

Materiële eigenschappen

De commissie heeft geen voor Den Haag unieke, fysieke kenmerken binnen de bouwdoSSIERS aangetroffen die een erfgoedwaarde vertegenwoordigen waardoor de analoge informatiedragers na digitalisering niet vernietigd zouden mogen worden. Mochten die er zijn, dan zijn ze categoriaal (op zaak/dossierniveau) te selecteren wanneer ze als eigenschappen in de metadata vermeld zijn. Bij handmatige verwerking tijdens het digitaliseringsproces is op documentniveau verder te selecteren wanneer het originele tekeningen betreft (veelal calques).

Historische sensatie

De commissie begreep van geraadpleegde onderzoekers en geschiedschrijvers dat van authentiek materiaal een grote inspirerende werking kan uitgaan. Daarop is helaas niet te selecteren, want dat is afhankelijk van wie kijkt. En de commissie vindt dat dit voor iedereen geldt. Daarom leidt dit argument tot algemene terughoudendheid.

Monumentenstatus

In navolging van enige zustersteden kunnen ook in Den Haag bouwdoSSIERS uit de periode 1900-2010 van vernietiging na substitutie uit worden gesloten wanneer de zaak rijks- of gemeentelijk beschermde monumenten betreft. Dat doen geeft blijk van extra zorg en aandacht, passend bij wat men vindt dat een monument toekomt. Uitvoering van zo'n selectie is eenvoudig op dossier/zaakniveau te doen, aangezien de monumentenstatus onderdeel van de metadata zal zijn, of daar =eenvoudig aan kan worden toegevoegd.

Tijd

De Haagse selectiesystematiek kan eveneens aansluiten bij praktijken in andere gemeenten om bouwdoSSIERS van objecten uit bepaalde perioden te verbijzonderen. Dat zou kunnen voor b.v.

- de Wederopbouwperiode (1945 - b.v. 1964, officieel einde) na de Tweede Wereldoorlog, met een waardevol beeld van een vrijwel totale vernieuwing van het stedelijk weefsel op locatieniveau.
- latere markante perioden uit de stadsgeschiedenis, b.v. die van Vinex Ypenburg in de jaren 90. De commissie meent wel dat input van en samenwerking met een stadshistoricus hier onontbeerlijk is.

Personen: makers

BouwdoSSIERS van voor Den Haag belangwekkende architecten of bureaus zouden ook verbijzonderd kunnen worden. Zo'n lijst heeft de commissie niet gevonden, en daarop het HGA apart gesuggereerd er een aan te laten leggen (Bijlage 4). Van belang is om daar een 21ste-eeuws proces van te maken, in termen van inclusiviteit, *hospitality* en solidariteit, om te voorkomen dat er alleen mainstream namen op figureren.

Stedelijk en maatschappelijk landschap

Naast beschermde monumenten en werk van markante ontwerpers kunnen ook andere objecten uit het stedelijk landschap van zodanige erfgoedwaarde zijn dat analoge bewaring van het bouwdoossier aan de orde is. Voor welke gemeenschappen geldt dat dan, en hoe engageert de gemeente of het HGA zich daarmee? De commissie begrijpt dat het HGA al bezig is zich in meer algemene zin in de haarvaten van de Haagse samenleving, in buurten en wijken, te verstaan met minder zichtbare of hoorbare groepen.

De commissie vindt dit een cruciaal onderwerp, maar kan er niet veel concreets over adviseren. Een Geïsoleerde actie op het gebied van bouwdoSSIers lijkt weinig vruchtbaar. Outreach door het HGA qua bouwdoSSIers in emancipatoire of solidaire zin moeten passen binnen zijn collectie- en breder acquisitiebeleid.

Naast zulk *curatief* handelen kan het HGA ook aan *preventie* doen, door het vangen van tijdsbeelden. Bijzondere groepen worden dan automatisch meegenomen. Tijdsbeelden zijn te vormen door een combinatie van aselect en gericht bewaren, dat laatste op basis van de hotspotbenadering. Dat levert enige waarborgen voor het blijven bestaan van een breed bronbestand voor toekomstig gebruik en onderzoek. Samplingstrategieën zoals in het Antwerps Felixarchief vindt de commissie inspirerend (Bijlage 1 en Vanesta 2017)

Ook hier meent de commissie dat input van en samenwerking met een stadshistoricus / urban curator onontbeerlijk is.

6. Samenvatting en advies

Het HGA zou de komende jaren, tijdens het digitaliseren en substitueren van bouwdoossiers, ook andere dan mainstream opvattingen over erfgoed moeten accommoderen. De groep gebruikers van bouwdoossiers zou zich verbreden en vergroten: van vastgoedbezitters (historisch gezien wit, hoogopgeleid en vermoedelijk man) tot iedereen die (latent) geïnteresseerd is in de geschiedenis van de gebouwde omgeving.

Het antwoord op de hoofdvraag – wanneer niet vernietigen? – moet dan niet uitgaan van het huidige gebruik - naast historici vooral particulieren die gaan bouwen of verbouwen - maar ook anticiperen op toekomstige behoeften. We kunnen de toekomst niet voorspellen, maar zouden wel de mogelijkheid aan toekomstige generaties moeten bieden om fysieke bronnen te raadplegen waarvan we nu mogelijk de waarde nog niet (h)erkennen. Met een a-selectie steekproef van dossiers kun je behouden wat volgens de geldende criteria vernietigd zou worden. Zo'n steekproef is nog te specificeren door bijvoorbeeld bouwdoossiers te bewaren van panden in buurten of uit bouwperiodes die ondervertegenwoordigd zijn in de huidige selectie van te behouden dossiers.

De commissie was van plan dit uit te werken, maar op de valreep bleek dat er uiteindelijk niet vernietigd gaat worden.

Wat moet gemeente wel doen?

1. Weeg tijd voor- en nadelen af van toegankelijkheid, ruimtebeslag en beheerkosten van analoge en digitale opslag
2. Wil de gemeente ooit deselecteren m.b.t. substitutie, doe dat dan
 - zowel op basis van wettelijke status (monument) en belang van de maker (architect)
 - als naar betekenis van een locatie voor de stad: door toepassing van het concept 'hotspot' voor bouwdoossiers die daarmee verbonden zijn in combinatie met *outreach* naar bewoners/burgers/groepen en in lijn met HGA-collectieprofiel en acquisitiebeleid
3. Zet / versterk daarvoor eigen netwerken in de haarvaten van de samenleving
4. Stel een stadshistoricus, een stedelijk architectuurhistoricus én een urban curator aan

Mogen de volgende overwegingen als mosterd na de maaltijd voelen, de commissie hecht eraan ze te delen.

Naast evidente voordelen van digitale beschikbaarheid en toegankelijkheid van bouwdoossier-informatie in Den Haag kent vernietiging na digitalisering ook grote nadelen. Dat betreft

- maatschappelijk wantrouwen;
- wegens eerder ervaringen ter stede mogelijke grotere onzekerheid dan elders over toekomstige duurzaamheid daarvan.

De grote voordelen van het behoud van analoge versies liggen in de doorgaande mogelijkheid voor het beantwoorden van onbekende toekomstige vragen, zoals naar fysieke aspecten die we nu niet in het vizier hebben, vragen van thans niet-gehoorden, en onbekende nieuwe perspectieven. Wel bekend is de unieke historische sensatie die analoge documenten leveren, alsmede het unieke karakter van de huidige transitie van analoog naar digitaal.

Dat alles leidt de commissie ertoe aan te dringen op terughoudend met substitutie. Digitaliseer erop los, maar doe het lichter dan *Light* zodat het digitale volume financieel beheersbaar blijft en je niks hoeft weg te gooien.

BIJLAGE 1. Methodiek FelixArchief

Samenvatting van de methodiek die het "FelixArchief" (stadsarchief Antwerpen) hanteert voor het behoud van analoge bouwarchieven na digitalisering (Vanneste 2017).

1. Inhoudelijke waarde: is er informatie die onlosmakelijk met de drager verbonden is?
2. Juridische waarde
3. (uitzonderlijke goede) fysieke staat. [NL" gaafheid"]
4. Zeldzaamheid
5. Representativiteit of eerste in zijn soort (NL: "sleutelwaarde")
6. Historische waarde (associatie met...)
7. Artistieke waarde: object (= drager + inhoud) bijzonder om concept, uitvoering, vormgeving, techniek of creativiteit?
8. Maatschappelijke waarde: vervult het object een bijzondere functie voor een bepaalde groep (bijzondere band; actuele sociale, religieuze, politieke, maatschappelijke betekenis; bepalend voor actuele identiteit)
9. Beleving (sfeer, emoties, zintuigen)
10. Museaal: potentieel interessant voor tentoonstellingen...
11. Economisch: genereert het object/collectie inkomsten, bepalend voor bekendheid/reputatie?

Procedure Waardering(formulier) voor analoge dragers:

Eerst identificeer je voor welke reeks of welk type materiaal je de analoge dragers wil waarderen. Vervolgens kun je voor elk van de elf criteria aangeven of dit 'absoluut', 'relatief' of 'niet' van toepassing is.

- Geef je voor minstens één van de criteria 'absoluut' aan, dan is elke drager uit de reeks op zich waardevol. Dan pas je geen substitutie toe en moet je eigenlijk de andere criteria niet meer waarderen.
- Geef je voor minstens één van de criteria 'relatief' aan, dan kan minstens één drager uit de reeks conform de criteria waardevol zijn. Substitutie is dan mogelijk mits een representatief staal. Een andere optie is om op dragers met een bepaald (inhoudelijk) kenmerk geen substitutie toe te passen. Dat laatste geldt vooral als het object zijn waarde haalt uit de context (bv historisch, antiek, maatschappelijk). Je kunt er bijvoorbeeld voor kiezen om alle plannen van een historisch gebouw ook nog analoog te bewaren.
- Geef je voor alle criteria 'niet' aan, dan heeft geen enkele drager uit de reeks nog enige waarde. Substitutie is dan zeker mogelijk, zelfs aangewezen.

Door naast elk criterium bijkomende toelichtingen of opmerkingen te geven kan de archiefconsulent elke score motiveren. Vooral bij een 'relatief'-score kan dit achteraf helpen om te bepalen welke selectie van de dragers het best behouden blijft.

BIJLAGE 2 Oogmerken Haags Gemeentearchief t.a.v. bouwdoossiers

- *Wat wil het HGA met de bouwdoossiers naar buiten brengen?*

Reactie Ellen van der Waerden (directeur HGA, email maart 2021):

"Met betrekking tot de bouwdoossiers is het – na overdracht ervan aan het HGA – onze taak ervoor te zorgen dat burgers weten dat de doossiers er zijn, en hoe ze (digitaal) ingezien kunnen worden; hiermee geven we onze wettelijke taak rond overheidsinformatie inhoud. Als het gaat om het actief naar buiten brengen van de doossiers in het kader van onze missie de geschiedenis van de stad te presenteren en te (laten) reconstrueren aan de hand van authentieke informatiebronnen, dan zie ik daarin voor de bouwdoossiers niet een prominente rol. Natuurlijk kunnen hele bijzondere tekeningen of documenten uit deze doossiers onderdeel vormen van een historisch verhaal dat we naar buiten brengen, maar in het algemeen zijn dan particuliere archieven, foto's en bewegend beeld de bronnen die zich daar het best voor lenen. De bouwdoossiers bevatten feitelijke informatie over een pand, dat voor een specifieke burger interessant is die meer over de geschiedenis van zijn/haar eigen huis wil weten, of een specifieke informatievraag over de constructie van het huis heeft. Als het gaat om het 'naar buiten brengen' van informatie uit bouwdoossiers ligt het zwaartepunt dan ook op de een-op-een (ook vanwege auteursrechtelijke en privacy-aspecten van de inhoud van de doossiers) informatie-uitwisseling tussen gemeente/HGA en de burger met die hele specifieke informatiebehoefte. Ik verwacht niet dat dit in de toekomst snel zal veranderen."

BIJLAGE 3 Geraadpleegde bronnen

1. Schriftelijke bronnen

Bureau Mattie & De Moor, Advies overbrenging BWT-dossiers [Amsterdam], 2004

HGA 2020, Acquisitiebeleid archieven en collecties HGA, 27 oktober 2020

HGA 2017, Meerjarenvisie 2017-2020 [s.a.]

https://haagsgemeentearchief.nl/images/PDF_bestanden/Meerjarenvisie_2017-2020_van_het_Haags_gemeentearchief.pdf

Nationaal Archief 2016, *Handreiking Vervanging Archiefbescheiden* (Archief 2020), versie 2.0

OCW 2008, *Beleidsregel digitale vervanging archiefbescheiden*, Staatscourant 30 januari 2008

J. Palm 2006, *The Digital Black Hole*, Riksarkivet/National Archives Stockholm, Sweden [s.a.]

Raad voor Cultuur 2012, *Briefadvies digitale vervanging*, 3 december 2012

L. Rommers 2016, *Wat kost duurzame digitale opslag?*, White Paper voor VHIC, Rijswijk [s.a.];

https://www.vhic.nl/wp-content/uploads/2018/02/Whitepaper_wat_kost_duurzame_digitale_opslag.pdf

Vanneste 2017, Willem Vanneste, "Dat 19de-eeuwse bouwplan is weggegooid!?", *META* 2017|5, 26-30

2. Geraadpleegde externe deskundigen

- 5.1.2.e (architect en voormalig lid van de adviescommissie Welstand)
- 5.1.2.e (bestuurslid van SHIE -Stichting Haags Industrieel Erfgoed-)
- 5.1.2.e (restauratiearchitect, www.visarchitecten.nl)
- 5.1.2.e (architect bij Schippers Architecten BNA)
- Het bleek niet mogelijk met architectuurhistoricus 5.1.2.e in gesprek te komen

3. Geraadpleegde specialisten archiefdigitalisering/opslag

- Helicon bv, Zoeterwoude
- Rhenus Logistics Netherlands
- Oasis Group, Almere
- DEN Kenniscentrum Cultuur en digitale transformatie, Den Haag
- Archiefkluis, Alblasterdam
- Archive-IT

Met dank aan de archief/erfgoedcentra in Leiden e.o., Rotterdam en Amsterdam, plus medewerkers en adviseurs van het HGA en/of DSO (5.1.2.e).

BIJLAGE 4 – voorstel voor een opdracht voor een Haagse architectenlijst

Concept-opdracht vaststelling van voor Den Haag belangrijke architecten

RK 12-5-21

“stel een lijst op met namen van architecten of architectenbureaus wier werk

- gebouwd is tussen 1900 en 2010
- ligt binnen de grenzen van de gemeente Den Haag en
- dat van groot belang is, of is geweest”

Achtergrond:

De gemeentelijke bouwarchieven 1900-2010 beslaan 3,5 strekkende km en worden de komende jaren gedigitaliseerd. Na overbrenging worden de analoge versies vernietigd, met uitzondering van stukken of dossiers die ‘erfgoedwaarde’ hebben, vanwege de fysieke verschijning van de informatiedrager dan wel wegens een groot wetenschappelijk, cultureel of maatschappelijk belang van het in het dossier gedocumenteerde object.

Documentatie van objecten met gemeentelijke of rijksmonumentenstatus wordt van meet af aan geselecteerd.

Tot de categorie van cultureel belangwekkende objecten hoort werk van voor Den Haag toonaangevende, typische of anderszins markante architecten.

Het belang van een architect voor Den Haag kan verschillende kanten hebben:

- als maker/maakster van iets uitzonderlijks (beste, eerste, meest afwijkende, scharnierwerk)
- als maker/maakster van het representatieve (sleutelwerk, canon, standaard, ijkwerk)
- als belangrijke deelnemer aan een voor Den Haag wezenlijke beweging of stroming.

Graag ontvang ik uw gemotiveerde suggesties voor namen.

Ellen van der Waerden